

POLSKA KOMISJA PRAC PRZYGOTOWAWCZYCH DO KONFERENCJI
POKOJOWEJ**GDAŃSK**

(DANZIG LUB DANTZICK)

WSTĘP*Patrz Wnioski str. 20-22.*

ROSZCZENIA NIEMIECKIE

Niemcy uważają Gdańsk (Dantzick) za miasto niemieckie i nawet wśród swoich wrogów znajdują pewnych zwolenników, którzy wierzą, że zasada samostanowienia nie pozwala na powrót tego niemieckiego miasta do Polski narodowej. Istnieją ziemczone okręgi, powstałe w wyniku podboju lub kolonizacji, wciśnięte w inne kraje, jak w Siedmiogrodzie i nad Wołgą; kilka milionów Niemców zamieszkuje również Czechy i nie będzie to pretekstem do pozbawienia Czech ich naturalnych granic. Tak więc rzekoma niemieckość Gdańska nie może być absolutnie rozstrzygająca, jeśli udowodnimy, że Gdańsk z natury i historycznie należy do Polski, tak jak niemieckie powiaty w Czechach do Czech.

ICH JEDYNY ARGUMENT

I ten rzekomy niemiecki charakter miasta położonego w Polsce, otoczonego przez ludność polską, jest jedynym argumentem przemawiającym na korzyść Niemiec. Niemcy nie udają, że Gdańsk jest niezbędny dla ich handlu, ponieważ mają inne porty o znacznie większym znaczeniu. Nie mogą przytaczać argumentów historycznych, ponieważ Gdańsk tylko dwa razy należał do Niemców i za każdym razem na znacznie krótszy okres niż Bordeaux czy Calais należały do Anglii. (Co więcej, w obu przypadkach Gdańsk dostał się w ręce niemieckie przemocą i zdradą.)

- 2 -

GDAŃSK A ROZBIORY POLSKI

Od zarania dziejów należał on do Polski. W każdym razie w X w. istniał jako osada słowiańska i do 1308 r. pozostawał polski. Następnie w 1454 roku, na mocy dobrowolnej decyzji mieszkańców, ponownie stał się polski i pozostawał jednym z najważniejszych polskich miast aż do 1793 roku. Tak więc przez siedem wieków Gdańsk był miastem polskim, wobec stu czterdziestu sześciu lat dominacji Zakonu Krzyżackiego, która doprowadziła do wymarcia tego zakonu cztery wieki temu, oraz stu dwudziestu sześciu lat panowania pruskiego, które doprowadziło do wojny światowej. Głównym powodem rozbiorów Polski było pragnienie królów pruskich przyłączenia Gdańska i otaczającego go terytorium Prus Zachodnich, a bez rozbiorów Polski Prusy nigdy nie mogłyby stać się tak wielką potęgą militarną, by przeciwstawić się całemu światu. Jeżeli rozbiory Polski zostaną uznane za pruską zbrodnię tego samego rodzaju, co podbój Alzacji-Lotaryngii czy Szlezewiku, to żadne zadośćuczynienie za tę zbrodnię nie będzie miało bardziej dalekosiężnych konsekwencji niż ostateczne rozstrzygnięcie co do odwiecznego prawa Polski do jej jedynej w swoim rodzaju portu, dwukrotnie odebranego Polakom na ponad sto lat przemocą niemiecką z całkowitym lekceważeniem traktatów i powszechnej sprawiedliwości.

OGÓLNE ASPEKTY SPRAWY

Walka o Gdańsk między Słowianami a Niemcami jest dominantą całej świeckiej rywalizacji między demokratyczną i liberalną Rzeczpospolitą a militarnym Zakonem Krzyżackim, przekształconym później w despotyczne państwo pruskie. Przejściowy triumf Prus w XVIII wieku zniszczył w Europie Środkowej wszelką wolność i rozpoczął tę zbrojną rywalizację wielkich mocarstw, która sprawiła, że wojna powszechna stała się nieunikniona. Zwrócenie Gdańska Polsce jest niezbędnym warunkiem samostanowienia narodów w Europie Środkowej i Wschodniej, a dopóki Gdańsk pozostaje w rękach niemieckich, ani Polska, ani Litwa, ani nawet Czechy nie mogą osiągnąć prawdziwej politycznej i ekonomicznej niezależności od Niemiec.

- 3 -

POLSKA OPINIA PUBLICZNA

Jest to całkowicie jasne dla wszystkich wykształconych Polaków, a opinia publiczna w Polsce była zawsze tak jednomyślna w tym względzie, jak w niewielu innych kwestiach. Aby zrozumieć polskie roszczenia, musimy zagłębić się w wiele szczegółów geograficznych, historycznych i ekonomicznych, które wymagają bacznej uwagi, by móc je w pełni docenić i zrozumieć.

I. UWARUNKOWANIA GEOGRAFICZNE I EKONOMICZNE

DORZECZE WISŁY

Polska od niepamiętnych czasów znana jest jako kraj nad Wisłą. Wisła wraz ze swoimi licznymi dopływami obejmuje obszar znacznie większy niż jakakolwiek rzeka niemiecka, nie wyłączając nawet Renu. Dorzecze Wisły rozciąga się od Karpat do Morza Bałtyckiego na powierzchni 198 510 km², podczas gdy dorzecze Renu obejmuje tylko 160 023 km², Łaby 134 968 km², Odry 115 000 km², a Niemna 97 492 km². Duży obszar dorzecza Wisły jest wyjątkowo dobrze nawodniony, ponieważ Wisła zmienia kierunek swojego biegu więcej razy niż jakakolwiek inna z wielkich rzek wymienionych powyżej, a także dlatego, że do Wisły wpada duża liczba dopływów. Długość Wisły wynosi 1 125 km, a odległość od jej źródeł w powiecie cieszyńskim do ujścia w Gdańsku wynosi zaledwie 530 km, przy czym Wisła płynie najpierw na północ, potem na wschód, północnywschód, północ, północny-zachód, zachód, północny-zachód, północny-wschód i północ. Dzięki takiemu wijącemu się biegowi rzeki i dużej liczbie jej dopływów (z których jeden, Narew, wraz z jej głównym dopływem Bugiem, ma zlewnię o powierzchni 73 470 km²), dorzecze Wisły jest jednym z najlepiej nawodnionych obszarów w Europie. Po lewej stronie do Wisły wpływają rzeki: Przemsza, Nida, Opatówka, Kamienna, Iłża, Radomka, Pilica, Bzura, Kamionka, Czarnowoda; po prawej stronie [zaś - p.t.] (...)

- 4 -

(...) Dunajec, Wisłoka, San, Wieprz, Świder, Narew, Wkra, Mołtawa, Ossa, Liwna, nie licząc wszystkich mniejszych cieków. Oprócz tych rzek w dorzeczu Wisły znajdują się ważne sztuczne drogi wodne, łączące Wisłę z Odrą, Niemnem i Dnieprem. Wiele innych kanałów można łatwo zbudować, ponieważ nie ma do pokonania zbyt dużych różnic poziomów, a dorzecze Wisły jest w ścisłym związku z dorzeczem Odry, Niemna, Dniestru i Dniepru.

EKONOMICZNA POTRZEBA JEDNOŚCI POLITYCZNEJ

Łączna długość szlaków wodnych w dorzeczu Wisły przekracza 4 120 km, z czego 842 km może być przystosowanych do obsługi statków o wyporności do 600 ton. Rozwój tej wspaniałej sieci komunikacyjnej zależy jednak bezwzględnie od jedności politycznej całego kraju, który jest tak wyjątkowo szczerze obdarzony drogami wodnymi. Dorzecze Wisły stanowi jedną naturalną całość i nie może być podzielone między różne państwa bez szkody dla całego systemu. W ubiegłym wieku jedno państwo posiadało ujście i dolny bieg Wisły, inne bieg środkowy, a jeszcze inne górny. W rezultacie każde z tych państw całkowicie zlekceważyło interesy handlowe narodu polskiego, podporządkowując je interesom tak odległych ośrodków handlowych, jak Hamburg, Brema, Wiedeń czy Moskwa.

ANOMALIE EKONOMICZNE

I tak na przykład od 1906 roku Polacy z Galicji wydali ze swoich podatków 12 000 000 funtów [? W tekście oryginalnym „£” - p.t.] na koleje alpejskie w Austrii, z których nie mogą czerpać najmniejszych korzyści, podczas gdy bardzo ważny kanał galicyjski między Wisłą a Dniestrem, który ściągnąłby do Galicji część handlu czarnomorskiego, czeka na realizację od 1901 roku, kiedy to postanowiono o jego budowie. Dorzecze Wisły posiada ogromne bogactwa węgla, z których więcej niż jedna piąta znajduje się koło Krakowa, gdzie nie ma żadnych kopalń, chociaż złoża węgla koło Krakowa są cztery razy większe niż wszystkich innych kopalń Austro-Węgier razem wziętych.

- 5 -

Z drugiej strony, Austro-Węgry, zaniedbując krakowski węgiel z obawy przed ekonomicznym uzależnieniem od Galicji, płaciły pruskim kopalniom węgla roczną daninę w wysokości 12 000 000 funtów [? w tekście oryginalnym „£” - p.t.]. Galicja posiada bardzo bogate szyby naftowe, ale Polacy z prowincji warszawskiej musieli kupować co roku 160 000 ton ropy z Kaukazu, co kosztowało 880 000 funtów [? w tekście oryginalnym „£” - p.t.]. Gdyby Polska posiadała całe dorzecze Wisły, mogłaby eksportować przez Gdańsk 320 000 ton ropy rocznie i sprzedawać ją za granicą znacznie taniej, niż przed wojną Polacy musieli płacić w Warszawie za kaukaską ropę.

EMIGRACJA Z POLSKI

W ciągu ostatniego pokolenia miała miejsce duża emigracja z Polski do Stanów Zjednoczonych, Ameryki Południowej i innych odległych krajów. Prawie cała ta emigracja odbywała się przez Bremę lub Hamburg, a polscy robotnicy musieli płacić za drogie bilety kolejowe, zamiast okrętować się w Gdańsku, jak to będzie miało miejsce w zjednoczonej i niepodległej Polsce.

JEDNOŚĆ GDAŃSKA Z POLSKĄ

Takie anomalie gospodarcze wynikające z nienaturalnego podziału naturalnej całości geograficznej można by wymieniać tysiącami, ale tych kilka przykładów wystarczy, by pokazać, jak ludność dorzecza Wisły cierpiała na rozmaite sposoby, ponieważ przez ostatnie 125 lat nie była zjednoczona pod jednym rządem w jednym państwie.

Cierpieli nie tylko Polacy, ale także niemieccy kupcy gdańscy, którzy widzieli, jak kwitnący port został zrujnowany poprzez rozbiory Polski. W latach 1764-72 eksportowali oni rocznie średnio 117 500 ton samej pszenicy, a w latach 1773-85 już tylko 57 500 ton. Jeśli wielkie bogactwo naturalne dorzecza Wisły ma być w pełni wykorzystane dla dobra handlu światowego, istnieją tylko dwie możliwości - albo Polacy muszą posiadać Gdańsk, albo niemiecki Gdańsk zdominuje całą Polskę. Ta druga alternatywa była celem rozbiorów Polski. Ponieważ zawiódła, naturalnym wnioskiem jest, że Gdańsk musi wrócić do Polski.

- 6 -

GDAŃSK I PORTY NIEMIECKIE

Jak wiele Gdańsk stracił przez polityczne oderwanie od dorzecza Wisły, można się przekonać, porównując rozwój portów niemieckich panujących nad zlewniami swoich rzek z upadkiem Gdańska oderwanego od dorzecza Wisły.

Liczba ludności Szczecina, położonego u ujścia Odry, wzrosła w ciągu ostatnich stu lat o 900 %, Hamburga, położonego u ujścia Łaby, o 800 %, Bremy, położonej u ujścia Wezery, o 600 %, podczas gdy liczba ludności Gdańska wzrosła tylko o 230 %, a więc o wiele mniej niż liczba ludności jakiegokolwiek innego ważnego polskiego miasta. W latach 1860-1910 wzrost liczby ludności wyniósł w Warszawie 350 %, w Wilnie 300 %, w Mińsku 320 %, w Witebsku 317 %, w Kijowie 870 %, w Krakowie 267 %, a w Gdańsku tylko 94 %.

W 1874 roku import do Hamburga stanowił 34% całego importu do Niemiec, w 1910 roku - 41%. Gdańsk, który w 1874 roku importował 6% całego importu niemieckiego, w 1910 roku miał już tylko 3% [udziału w imporcie - p.t.]. W latach 1875-1910 obroty handlowe na Renie wzrosły z 882 mln ton do 8 869 mln ton, co oznacza wzrost o 900 %, na Łabie w tym samym czasie obroty handlowe wzrosły o 800 %, na Odrze o 1 300 %, na Wezerze o 850 %, a na Wiśle w granicach Prus tylko o 6 %. Od czasu powstania Cesarstwa Niemieckiego w 1871 r. Gdańsk miał znikomy udział w znaczącym rozwoju handlu niemieckiego. W 1913 roku import do Gdańska wyniósł 937 590 ton, a eksport był porównywalny wielkością, podczas gdy Hamburg importował i eksportował ponad czternaście milionów ton.

GDAŃSK POTRZEBUJE WISŁY

Dopóki Gdańsk nie będzie miał handlu z całym basenem Wisły, dopóty może pozostać tylko trzeciorzędny portem niemieckim. W wolnej Polsce szybko awansuje na pierwsze miejsce i pobije wszelkie rekordy nie tylko ze swej własnej historii, ale i innych portów nadbałtyckich, a może nawet Hamburga, jeśli zostaną zbudowane wszystkie projektowane kanały między Wisłą a Niemnem, Odra, Dniestrem i Dnieprem, a (...)

- 7 -

(...) istniejące kanały zostaną doprowadzone do lepszego stanu. Wówczas znaczna część handlu z Morza Czarnego zostałaby skierowana przez Wisłę do Gdańska, a Gdańsk stałby się jednym z wielkich centrów handlu między Azją a Europą. Polscy ekonomiści szacują prawdopodobny eksport z Gdańska (gdy tylko całe dorzecze Wisły znajdzie się w polskich rękach) na 3 do 6 milionów ton, przy podobnym imporcie, szybko rosnącym.

BEZUŻYTECZNA NEUTRALNOŚĆ

Nie można tego osiągnąć przez jakiegokolwiek umiędzynarodowienie lub neutralność Gdańska, ponieważ Niemcy zawsze znajdowali sposoby, aby uchylać się od wszelkich umów. Całe dorzecze Wisły od jej źródeł w powiecie cieszyńskim do jej ujścia w Gdańsku musi należeć do jednego i tego samego państwa. Tylko takie państwo może uregulować i usprawnić żeglugę na Wiśle, obecnie całkowicie zaniedbana, poprawić istniejące kanały i wybudować nowe, dzięki czemu całe dorzecze polskiej rzeki stanie się znowu żywą całością, a nie, jak przez ostatnie stulecie, rozkładającym się ciałem przeżartym przez pasożyty.

POLSKA W PORÓWNANIU DO KRAJÓW ZACHODNICH

Każdy z zachodnich narodów Europy, takich jak Hiszpania, Włochy czy Francja, ma terytorium dobrze zdefiniowane wewnątrz pewnych naturalnych granic. Między Polską a Niemcami czy też Rosją nie ma tak dobrze zdefiniowanej granicy, ale przynajmniej dorzecze Wisły stanowi jedną całość geograficzną, której nie należy dzielić. Części dorzecza Odry, Dniestru i Dniepru pozostają w bardzo ścisłym związku z systemem Wisły i może nas jeszcze czekać wiele zmagania o ostateczną wschodnią czy zachodnią granicę państwa polskiego. Nie ulega jednak wątpliwości, że Gdańsk, czy to zamieszkanym przez Polaków, czy przez Niemców, musi, dla własnego dobra i dla dobra handlu światowego, który potrzebuje wykorzystania wielkich bogactw zgromadzonych w dorzeczu Wisły, należeć do tego państwa polskiego.

GDAŃSK BARDZIEJ NIEZBĘDNY NIŻ POZNAŃ

Bogactwo to było ukrywane od czasów rozbiorów Polski i nie mogło być mądrze wykorzystane przez trzy państwa (...)

KSZTAŁTOWANIE GRANIC NIEPODLEGŁEJ POLSKI W ŚWIETLE DOKUMENTÓW KARTOGRAFICZNYCH
Praca naukowa finansowana w ramach programu MNiSW pod nazwą „Szlakami Polski Niepodległej” w latach 2018–2023
nr projektu 01SPN17003218, kwota finansowania 1 228 485 zł

- 8 -

(...) mające sprzeczne interesy. Tak wyjątkowy system rzeczny, jaki tworzy Wisła, jest naturalnym organizmem, a głową tego organizmu jest port w Gdańsku. Pozbawienie organizmu narodowego jego jedyne go w swoim rodzaju lidera rzeki [w tekście jest "riverhead" - co oznacza, de facto, źródła rzeki, ale nie ma to sensu biorąc pod uwagę kontekst, stąd przyjęto "head" jako lidera/przywódcę - p.t.] jest prawie równoznaczne z dekapitacją. Rozumiał to dobrze Bismarck, który w przemówieniu z 23 września 1894 r. do delegacji z Prus Zachodnich powiedział, że dla niepodległej Polski Gdańsk będzie bardziej niezbędny nawet niż Poznań, i że w razie klęski Niemiec Polacy na pewno upomną się o swój port. W listopadzie 1918 roku antypolski „Ostmarken Verein” [Niemiecki Związek Marchii Wschodniej - p.t.] skarży się, że Prusy Zachodnie muszą wrócić do Polski, jeśli punkty [przedstawione przez - p.t.] prezydenta Wilsona zostaną zaakceptowane. Po zawarciu rozejmu ceny domów w Gdańsku rosła, ponieważ właściciele przewidują wielki rozwój miasta po jego powrocie do Polski.

NARODY ŻYJĄCE W DORZECZU WISŁY

Gdyby w dorzeczu Wisły żyło kilka różnych narodów, byłyby one zmuszone do wzajemnego porozumienia, aby utworzyć jedno państwo. Szczęśliwie obszar ten zamieszkuje ponad dwadzieścia milionów [przedstawiciele - p.t.] jednego narodu i tylko kilkaset tysięcy innego. Niemcy w dolinie Wisły nie są autochtonami, osiedlili się wśród Polaków kilka wieków temu i zawsze byli traktowani z największą tolerancją przez Polaków, którzy szanowali ich religię, język, prawa i obyczaje. Inne miasta w Polsce, a wśród nich niektóre z najważniejszych, na przykład Poznań i Kraków, miały w minionych wiekach przewagę ludności niemieckiej. Potrzebowały one wykwalifikowanych rzemieślników, którzy przybywali z Niemiec. Ale potomkowie tych imigrantów stali się Polakami i żaden Niemiec nie może teraz twierdzić, że Poznań czy Kraków są miastami niemieckimi, choć wielu Polaków w tych miastach nosi niemieckie nazwiska, wskazujące na ich pochodzenie. Gdańsk był w połowie polski w 1793 roku i stałby się całkowicie polski, gdyby nie sztuczne prawa, które uniemożliwiały Polakom osiedlanie się w ich naturalnym porcie, a dawały wyjątkowe przywileje osadnikom znad Renu i z innych części Niemiec. Polska ludność wsi wokół Gdańska wyemigrowała do Niemiec lub Ameryki, podczas gdy Niemcy zostali ściągnięci do Gdańska.

KSZTAŁTOWANIE GRANIC NIEPODLEGŁEJ POLSKI W ŚWIETLE DOKUMENTÓW KARTOGRAFICZNYCH
Praca naukowa finansowana w ramach programu MNiSW pod nazwą „Szlakami Polski Niepodległej” w latach 2018–2023
nr projektu 01SPN17003218, kwota finansowania 1 228 485 zł

- 9 -

JAK NIEMCY POSTĘPOWALI WOBEC POLSKI

Niemcy w Polsce, stanowiąc nieznaczną mniejszość, utworzyli w 1657 r. niezależne państwo w granicach Polski, otoczone terytorium polskim. Państwo to, zrodzone ze zdrady wasala wobec swego króla, podjęło się podboju Polski i odniosło prawie całkowity sukces w tym niewiarygodnym zadaniu, ale w końcu poniosło klęskę. Perturbacje w sytuacji gospodarczej żyznego i bogatego kraju, jakie wywołała bezgraniczna ambicja i chciwość kilku obcych osadników, wskazują na konieczność całkowitej rekonstrukcji jedności Polski zamiast poświęcania trzydziestu milionów Polaków dla kilkuset tysięcy Niemców u ujścia Wisły.

II. FAKTY HISTORYCZNE

NIEZWYKŁA OPOWIEŚĆ

Nie jest powszechnie wiadome, jak doszło do tej dziwnej anomalii, jaką jest pozornie niemieckie miasto w polskim kraju u ujścia polskiej rzeki, na polskim brzegu morskim. Sprawa jest tak wyjątkowa w historii narodów, że obcokrajowcom wydaje się niewiarygodna, prawie jakby to była sprytnie wymyślona przez Polaków bajka, aby pod fałszywym pretekstem pozyskać niemieckie miasto. Dlatego też, jeśli chcemy zrozumieć jak do tego doszło, konieczne jest zagłębienie się w pewne szczegóły.

KRÓLESTWO TRZECH BOLESŁAWÓW

Polskie wybrzeże morskie rozciągało się niegdyś od Wisły do Odry i dalej na zachód. Na początku XI wieku Gdańsk i cały brzeg Bałtyku aż po wyspę Rugię należał do królestwa polskiego Bolesława I. W XII wieku całe Pomorze należało jeszcze do bezpośredniego potomka Bolesława I, Bolesława III. W XII wieku całe Pomorze należało jeszcze do bezpośredniego potomka Bolesława I, Bolesława III. Po śmierci tego wielkiego króla w 1138 r. Polska została podzielona między jego synów na kilka księstw. Gdańsk pozostał nadal polskim miastem i ośrodkiem ważnego handlu.

- 10 -

KONRAD MAZOWIECKI

Wnuk Bolesława III, Konrad Mazowiecki, miał wielkie kłopoty z pogańskim plemieniem Prusów, zbliżonym do Litwinów i zamieszkującym na wschód od Gdańska. Dokonywali oni dzikich najazdów na Mazowsze, niszcząc dobytek i zabijając ludzi. Prusowie zabili w X wieku św. Wojciecha, który podjął pierwszą próbę nawrócenia ich na wiarę chrześcijańską. Ten sam los spotkał św. Brunona w 1009 r. W późniejszych czasach misje cysterskie odniosły większy sukces i w 1215 r. cysterski mnich Chrystian został pierwszym biskupem Prus. Został on hojnie obdarowany przez polskich książąt. Konrad Mazowiecki był jednak młody i nieroztropny i w 1217 r. w przypływie gniewu zabił swego najmądrzejszego doradcę - Krystyna. Prusacy dotarli raz aż do Płocka nad Wisłą - stolicy Mazowsza i zniszczyli po drodze 250 kościołów. Konrad posłuchał wtedy pechowej rady żony swego kuzyna, św. Jadwigi, księżniczki niemieckiej z Merano w Tyrolu.

ZAKON KRZYŻACKI

Miała [ona - p.t.] dobre zdanie o Zakonie Krzyżackim, założonym w Palestynie i szukającym wówczas nowego schronienia, po krótkiej nieudanej próbie w Siedmiogrodzie, z którego rycerze zostali wypędzeni przez króla Węgier. Konrad zaprosił ich do Polski, a oni osiedlili się w 1228 r. z dala od morza, nad Wisłą, między rzekami Drwęcą i Ossą. Bardzo szybko, [bo - p.t.] w ciągu pięćdziesięciu lat od przybycia do Polski, rozszerzyli swoje panowanie na północ aż do morza, a na wschód za Pregolę i Niemen.

POLSKI GDAŃSK W XIV W.

Gdańsk pozostał jednak polski aż do XIV wieku i prowadził ożywioną wymianę handlową, realizując znaczną część handlu z Polski, Litwy, Węgier, a jeszcze przed odkryciem drogi morskiej do Indii Wschodnich, nawet Azji. Jest to jedyny port w tej części świata, który w zimie jest wolny od lodu.

Gdy z woli księcia pomorskiego Mściwoja w 1295 r. Gdańsk wraz z Pomorzem przypadł królowi poznańskiemu Przemysławowi, Zakon Krzyżacki obawiał się zasłużonej kary za swoje ingerencje i przygotował się do wojny.

- 11 -

PRZEMOC NIEMIECKA

Przemysław został zamordowany przez Niemców wkrótce po objęciu tytułu króla. Jego następca Władysław Łokietek był jednak jeszcze groźniejszym przeciwnikiem. Krzyżacy nie mogli już dłużej znieść kwitnącego w Gdańsku handlu, który odbywał się tak blisko ich terytoriów. Najechali nagle na polskie miasto 4 sierpnia 1308 r., kiedy ludność obchodziła święto św. Dominika, i wymordowali ponad 10 000 mężczyzn, kobiet i dzieci, a była to prawie cała ludność miasta. Wielu schroniło się w kościele i klasztorze św. Dominika, ale zostali oni spaleni wraz z zabudowaniami. Zakon Krzyżacki sprowadził wówczas osadników z Niemiec i w ten sposób Gdańsk stał się miastem niemieckim, ale nigdy całkowicie. Wielki mistrz zakonu krzyżackiego, Zygfryd von Feuchtwangen, który do tej pory rezydował w Wenecji, osiedlił się w Malborku, niedaleko Gdańska, i rozpoczęła się długa walka między Polską a Zakonem Krzyżackim o posiadanie polskiego wybrzeża.

DAREMNE APELE DO PAPIEŻA

Król polski zwrócił się do papieża. Już w 1312 r. Klemens V potępił nieprawość Zakonu Krzyżackiego. Jan XXII powołał w 1320 r. komisję do zbadania roszczeń Polaków. W 1321 r. zapadł wyrok potępiający Zakon, pod groźbą ekskomuniki, jeśli Pomorze nie zostanie zwrócone. Ponieważ Zakon Krzyżacki nie zastosował się [do wyroku - p.t.], król polski Władysław Łokietek wyruszył na wojnę i odniósł wielkie zwycięstwo nad Krzyżakami pod Płowcami, ale nie mógł odzyskać dolnego biegu Wisły. Niemcy zajęli ponadto ujście Niemna, a także Rygę nad Dźwiną.

NOWE APELE I KOMPROMIS

Następca Władysława Łokietka ponownie odwołał się do papieża. W 1339 r. w Warszawie odbył się nowy proces, w którym legaci papiescy przesłuchali 126 świadków. Krzyżacy ponownie zostali skazani na całkowitą restytucję Gdańska i Pomorza, ale zlekceważyli (...)

- 12 -

(...) papieską jurysdykcję i groźbę ekskomuniki. Król Kazimierz Wielki zawarł wówczas kompromis i na mocy pokoju kaliskiego z 1343 r. uzyskał od Zakonu Krzyżackiego dzielnicę Dobrzyń i Kujawy, pozostawiając resztę w rękach swoich wrogów.

NOWE WOJNY

Ludność była niezadowolona i już w 1397 r. zawiązał się wśród niej tajny Związek Jaszczurczy, który miał na celu przygotowanie wyzwolenia Gdańska spod władzy Niemców. Później, w 1440 r., w tym samym celu powstał w Gdańsku Związek Pruski. W wielkiej wojnie na początku XIV wieku, po unii Polski z Litwą, Krzyżacy zostali pokonani w 1410 roku pod Grunwaldem, ale pokój toruński z 1411 roku pozostawił ich nadal w posiadaniu Gdańska. Swoimi wygórowanymi opłatami zrujnowali oni handel w mieście. W 1414 r. ponownie wybuchła wojna, a w 1420 r. Krzyżacy poprosili cesarza niemieckiego Zygmunta o arbitraż, ale jego werdykt był tak ewidentnie niesprawiedliwy, że król Jagiełło ponownie odwołał się do papieża i w 1422 r. wznowił wojnę bez ostatecznych rozstrzygnięć.

POWSTANIE PRUSKIE

Po 146 latach ucisku niemieccy mieszkańcy Gdańska zbuntowali się, a w 1454 r. pięćdziesiąt sześć miast pruskich wysłało do Krakowa swoich delegatów, wybranych przez szlachtę i samorządy, z prośbą do króla Kazimierza i sejmu o przyłączenie Prus do Polski, przypominając królowi, że całe te ziemie były prawowitą własnością Polski i zostały wydarte przemocą i zdradą. Rzecznik tego pamiętnego poselstwa, Jan Baysen, opowiedział przed Sejmem długą historię okrucieństw niemieckich, jakich doznała pokojowo [nastawiona - p.t.] ludność. Skarżył się nie tylko na liczne okrucieństwa, ale przede wszystkim na wiarołomstwo rycerzy niemieckich, na ich pogardę dla prawa, sprawiedliwości i traktatów.

PACYFISTYCZNI BISKUPI

Kilku biskupów sprzeciwiało się nowej wojnie o Gdańsk, który według nich był w rękach (...)

- 13 -

(...) chrześcijańskiego zakonu rycerskiego, pozostającego w tym czasie w pokoju z Polską.

WOJNA O WYZWOLENIE

Jednak po tygodniach obrad zwyciężył apel miast pruskich i rozpoczęła się nowa wojna, którą nazwano później wojną trzynastoletnią, gdyż trwała prawie trzynaście lat [w okresie - p.t.] 1454-1466. Miasta pruskie, a szczególnie Gdańsk, Toruń (Thorn) i Elbląg, poświęciły dla tej wojny wyzwolenczej swoje bogactwa i swoją męźność, okazując w ten sposób wyraźnie swoje polskie uczucia i pragnienie zjednoczenia się z polską republiką.

OSTATECZNA PORAŻKA ZAKONU KRZYŻACKIEGO

Wojna zakończyła się ostateczną klęską Zakonu Krzyżackiego, a Gdańsk wraz z całym basenem Wisły powrócił do Polski zgodnie z postanowieniami traktatu toruńskiego z 1466 r., który ustanowił stałe rozstrzygnięcie, pozostawiając jednak 13 polskich powiatów pod panowaniem pruskim w Prusach Wschodnich. Wielkim błędem było wówczas pozostawienie Zakonowi Krzyżackiemu Prus Wschodnich z Królewcem. Wielki Mistrz Zakonu zobowiązał się jednak uroczyście, że on i jego następcy na zawsze pozostaną wasalami króla Polski. Rozwinął się handel gdański, głównie eksport pszenicy. Pod koniec XV w. Gdańsk wyeksportował 21 250 ton pszenicy i żyta, a w połowie XVI w. dwa razy tyle. W XVII wieku eksport samej pszenicy i żyta wzrósł do ponad trzystu tysięcy ton w 1618 roku.

DOBROBYT GDAŃSKA

Dobrobyt Gdańska trwał tylko tak długo, jak długo trwał dobrobyt Polski. Kiedy w XVII w. Polska została zrujnowana przez Szwedów, eksport pszenicy i żyta spadł około 1675 r. do 77 500 ton. Okres pomyślnych rządów Sobieskiego przyniósł wzrost do 100 000 ton. Niekorzystne rządy dwóch królów niemieckich w Polsce w XVIII w. spowodowały spadek eksportu pszenicy do 60 000 ton. W 1638 r. za tonę pszenicy płacono producentowi 3 floreny (...)

- 14 -

polskie, a sprzedawano ją kupcom zagranicznym za 5,5 florena polskiego. Przykład ten pokazuje, jak wielkie zyski osiągali gdańscy kupcy w czasach niepodległości Polski. Mieli oni wyłączne prawo kupna i sprzedaży wszystkiego, co wpływało do ich portu. W XV wieku do Gdańska przybijały statki z Wenecji i Genui, w XVII wieku z Ameryki. Przywoziły one wino, oliwę z oliwek, owoce południowe, ryż, ryby, a zwłaszcza śledzie, futra, wełnę, płótno lniane, tkaniny, sól, a zabierały pszenicę, len, konopie, drewno, popiół, futra. W XIV wieku Gdańsk liczył zaledwie 10 000 mieszkańców, w XV wieku - 20 000, na początku XVII wieku 50 000, których [liczba - p.t.] w czasie wojen szwedzkich spadła do 25 000.

GDAŃSK I ANGLIA

Między Gdańskiem a Anglią istniały przyjazne stosunki. Już w 1404 r. istniała w Anglii Kompania Pruska handlująca z Gdańskiem. Później, gdy doszło do wojny gospodarczej między Anglią a Hanzą, Gdańsk został wyłączony z zakazu handlu z kupcami hanzeatyckimi. Wielki polski mąż stanu Olbracht Łaski przybył na dwór królowej Elżbiety, aby uzyskać dla Gdańska część angielskiego handlu, który wówczas kierowany był na Morze Białe.

POLSKIE SENTYMENTY W GDAŃSKU

Polskie sentymenty gdańskich kupców były wielokrotnie okazywane. Już w 1411 r. Zakon Krzyżacki, po swojej klęsce, ściał głowy trzech gdańskich burmistrzów za ich życzliwość dla Polski. W wojnie trzynastoletniej (1454-1466) sam Gdańsk wydał milion florenów i stracił 2 000 swoich obywateli. W obu przypadkach, gdy polski król Leszczyński został wybrany na tron Polski, Gdańsk wspierał go przeciwko jego niemieckim przeciwnikom, Augustowi Saskiemu i jego synowi. W 1734 r. Gdańsk był ostatnim miejscem, w którym Leszczyński wraz ze swoimi francuskimi i polskimi zwolennikami walczył z Niemcami. Setne rocznice 1454 i 1466 roku obchodzone były w Gdańsku z wielką powagą, a w 1766 roku na pamiątkę (...)

- 15 -

(...) unii z Polską ukazało się w Gdańsku wiele niemieckich publikacji, wychwalających polską wolność w przeciwieństwie do niemieckiego ucisku. W latach 1767 i 1772 Gdańsk oparł się pruskiej agresji i nawet bezwstydnny Fryderyk II nie odważył się zająć Gdańska podczas pierwszego rozbioru, choć zdobycie Gdańska było głównym celem całego zamysłu rozbiorów Polski.

OSTATNIE ZMAGANIA O WOLNOŚĆ

Kiedy w końcu, po dwudziestu jeden latach złych pruskich rządów wokół całego Gdańska, w tym w Nowym Porcie (Neufahrwasser), pruski generał von Raumer poprosił radę miejską o kapitulację w marcu 1793 r., ludność wystąpiła przeciwko Prusakom i przez tydzień (od 28 marca do 4 kwietnia 1793 r.) walczyła z przeważającymi siłami. Ludność zdobyła arsenał i wielu Prusaków zostało zabitych, mimo zakazów rady miejskiej, która widziała beznadziejność walki. Ten społeczny protest Gdańska przeciwko okupacji pruskiej miał miejsce w czasie, gdy w pozostałych częściach Polski drugi rozbiór dokonał się bez bezpośredniego oporu. Wielu starych gdańszczan opuściło wówczas miasto, a wśród nich ojciec filozofa Schopenhauera, który stwierdził, że podbój pruski położył kres wszelkiej wolności. Król pruski w 1793 roku w publicznej odezwie skarżył się na wrogość Gdańska wobec Prus i oskarżył mieszkańców o współudział w rewolucji francuskiej.

DWA OBLEŻENIA

W 1807 r., kiedy Gdańsk był oblegany przez Francuzów, cztery tysiące jego obrońców przeszło przez linię [frontu - p.t.] i poddało się wrogowi, tak że miasto zostało zdobyte po czterech miesiącach, ponieważ wolało być polskie niż niemieckie. Kiedy jednak w 1813 roku Rosjanie i Prusacy oblegali Gdańsk, miasto stawiało opór przez dziesięć miesięcy i skapitulowało dopiero miesiąc po klęsce Napoleona pod Lipskiem, a Gdańsk był ostatnim miejscem w Polsce, gdzie Polacy i Francuzi walczyli przeciwko Prusom.

OSTATNIA WOLA WOLNYCH OBYWATELI

W 1813 r. rada miejska Gdańska opracowała me- (...)

KSZTAŁTOWANIE GRANIC NIEPODLEGŁEJ POLSKI W ŚWIETLE DOKUMENTÓW KARTOGRAFICZNYCH
Praca naukowa finansowana w ramach programu MNiSW pod nazwą „Szlakami Polski Niepodległej” w latach 2018–2023
nr projektu 01SPN17003218, kwota finansowania 1 228 485 zł

- 16 -

moriał do koalicji, w którym dowodziła, że najlepszym rozwiązaniem jest zjednoczenie Gdańska z Polską, a nie jego całkowita niezależność jako wolnego miasta, czy też wcielenie do Prus.

DUCH POLSKI W GDAŃSKU

Jeszcze w 1848 r. pod Gdańskiem pod wodzą Floriana Ceynowy wybuchło powstanie ludowe przeciwko pruskiemu panowaniu. Według polskich szacunków w Gdańsku mieszka obecnie około 20 000 Polaków, przy czym oficjalne statystyki są całkowicie niewiarygodne. Polskie nazwiska są często spotykane w napisach na sklepach, wydawane są polskie gazety, polskie banki prowadzą działalność gospodarczą, a wszelkiego rodzaju polskie stowarzyszenia prosperują pomimo najcięższych prześladowań.

GAZETY POLSKIE

Jedna z najstarszych polskich gazet została wydana w 1656 r. przez Jakuba Weissa w Gdańsku, a w 1918 r. Gazeta Gdańska liczy wielu prenumeratorów.

POLSKIE KOŚCIOŁY I SZKOŁY

Od 1480 r. w Gdańsku istniał kościół polski, a niektórzy z jego duszpasterzy, jak Volkmar, Gurovius, Mrongovius, znani są z tego, że uczyli się języka polskiego. W gdańskich szkołach języka polskiego uczono do 1850 r., a polskie kazania głoszone nawet w XX w. W mieście jest wiele polskich zabytków, podczas gdy panowanie pruskie nie pozostawiło po sobie śladów godnych uwagi. Posagi polskich królów, białe orły malowane lub rzeźbione w drewnie lub kamieniu wszędzie świadczą o polskiej przeszłości tego polskiego miasta, które zostało sztucznie zniemczone.

III. ZAGADNIENIA STRATEGICZNE

PRZYSZŁE WOJNY

Faktem jest, że Niemcy, choć pokonani, nadal wykazują wiele oznak swojego wojowniczego ducha, którego nie zabiły wielkie porażki w przeszłości i którego nie zgasiła do końca ostatnia wojna. Z pewnością (...)

KSZTAŁTOWANIE GRANIC NIEPODLEGŁEJ POLSKI W ŚWIETLE DOKUMENTÓW KARTOGRAFICZNYCH
Praca naukowa finansowana w ramach programu MNISW pod nazwą „Szlakami Polski Niepodległej” w latach 2018–2023
nr projektu 01SPN17003218, kwota finansowania 1 228 485 zł

- 17 -

(...) pozostaną one ciągłym zagrożeniem dla pokoju w Europie. Bez Prus Zachodnich Polska zostałaby odcięta od swoich zachodnich sojuszników. Gdyby port gdański pozostał w rękach niemieckich, wojska alianckie nie mogłyby łatwo przybyć do Polski, ani też Polacy nie mogliby wysłać swoich wojsk na pomoc aliantom w przypadku nagłej agresji. Co gorsza, gdyby Polska pozostawała w zależności gospodarczej od Niemiec, ekonomiczna blokada Niemiec przez aliantów byłaby niemożliwa, ponieważ Niemcy mogliby przez Gdańsk sprowadzać żywność z Polski i Rosji.

WYKORZYSTANIE ZAKAZANYCH OKRĘTÓW WOJENNYCH

Ale jeśli niemieckie okręty wojenne, zamiast zostać zniszczone, zostaną przekazane Polsce i pozostaną w Gdańsku, to Polska stanie się nagle wielką potęgą morską na Bałtyku. Na początku polska marynarka wojenna potrzebowałaby pomocy aliantów, ale w ciągu jednego pokolenia można by wyszkolić wystarczającą liczbę polskich marynarzy, aby obsadzić flotę, zbudowaną z myślą o agresji a najlepiej wykorzystaną do obrony dorzecza Wisły przed przyszłymi niemieckimi agresjami. Kaszubi z okolic Gdańska dostarczyli w czasie wojny niemieckiej marynarce wojennej najlepszych marynarzy, a admirał Behncke był jednym z nich.

Jeśli Gdańsk nie będzie polski, to morze bałtyckie stanie się morzem niemieckim, bo nie ma innego narodu poza Polakami, który byłby w stanie stawić opór Niemcom na Bałtyku. Polacy pokazali swoją siłę oporu nie tylko na przestrzeni całej swojej historii, ale nawet ostatnio, kiedy bez żadnej pomocy z zewnątrz wyzwolili znaczną część swojego terytorium. Finlandia, Estonia, Kurlandia czy państwa skandynawskie same w sobie nie są wystarczająco silne, by przeszkodzić Niemcom w panowaniu na Bałtyku, ale mogłyby później zawrzeć niezwykły sojusz z silną Polską, jeśli ta będzie sięgać do morza i posiadać wielki port. Bez takiej Polski te mniejsze państwa będą musiały liczyć się z Niemcami i nieuchronnie zostaną wciągnięte w gospodarczą i polityczną zależność od Niemiec.

POTRZEBA POLSKIEJ MARYNARKI WOJENNEJ

Gdańsk jest jedynym wielkim portem dostępnym dla Polski i jest niezbędny dla rozwoju polskiej marynarki wojennej oraz dla (...)

- 18 -

(...) obrony Polski w przypadku przyszłych konfliktów z Niemcami. Mocarstwo bez marynarki nigdy nie może stać się wielkim mocarstwem, a interes cywilizacji zachodniej wymaga, by Polska była wielkim mocarstwem. Niemcy, nawet pozbawieni Prus Zachodnich i Wschodnich, i tak mieliby o wiele bardziej rozległy brzeg morski niż Polacy.

IV. ODCIĘCIE PRUS WSCHODNICH OD NIEMIEC

PRUSY WSCHODNIE JAK ALZACJA

Sprzeciwiano się powrotowi Prus Zachodnich do Polski na tej podstawie, że oderwanie Prus Wschodnich od Niemiec byłoby nie do przyjęcia dla uczuć niemieckich i mogłoby doprowadzić do nowych niekończących się konfliktów. Zarzut ten można łatwo odeprzeć. Przede wszystkim Prusy Wschodnie nie zostałyby w rzeczywistości oderwane od Niemiec, ponieważ, mając dostęp do morza, mieszkańcy Prus Wschodnich mogliby utrzymywać, jeśli tylko zechcą, najściślejsze relacje z Niemcami, natomiast gdyby Prusy Zachodnie nie wróciły do Polski, polski brzeg morski zostałby faktycznie oddzielony od Polski. Prusy Wschodnie jako państwo niemieckie istnieją dopiero od XIII wieku i przez cały ten czas przez pięć stuleci pozostawały oddzielone od Niemiec, podczas gdy połączenie terytorialne istnieje dopiero od 1772 roku.

JUNKRZY PRUS WSCHODNICH

Prusy Wschodnie ucierpiały na skutek oderwania od Polski w podobny sposób jak Prusy Zachodnie i pozostają najbiedniejszą prowincją Niemiec, z wielką emigracją, niewielką liczbą drobnych posiadaczy ziemskich i wieloma wielkimi właścicielami ziemskimi, typowymi junkrami, którzy są twórcami nowoczesnych Prus. Jeśli jednym z celów wojny było zniszczenie pruskiego militarysty, to nie można zapominać, że Prusy Wschodnie są pierwotną ojczyzną tego militarysty. Zakon krzyżacki przyciągał najbardziej chciwych, najbardziej samowolnych, najbardziej ambitnych rycerzy rozbójników (Raubritterów) z Niemiec i innych krajów. Ich koncentracja w Prusach, gdzie wszystko (...)

- 19 -

(...) było dozwolone wobec pogardzanych pogan, ich chów wsobny, ich bardzo zwarta organizacja pod rządami zdolnej dynastii, stworzyły taką szczególną kastę, jaka rzadko pojawiała się gdziekolwiek w historii Europy. Ich duma zabraniała im mieszanych małżeństw, a nazwę Prusacy przyjęli od kraju, który podbili, ponieważ czuli się odmienni od innych Niemców. Postrzegali siebie jako odrębną rasę, przeznaczoną do panowania nad Niemcami i światem. Ich dynastia wytyczyła drogę i wykształciła całe pokolenia pruskich generałów, wywodzących się z rodzin wschodniopruskich.

PRUSKA TRUCIZNA

Najpierw zaraza ogarnęła północne Niemcy, potem całe Niemcy, Austria, Turcja i Bułgaria podporządkowały się nowoczesnym Prusom. Ale Prusacy nigdzie nie są lubiani i pozostają znienawidzonymi obcokrajowcami nie tylko w Bawarii, Badenii, Wirtembergii, Saksonii, Austrii, ale także w Hanowerze czy Hesji.

BRAK POCZUCIA NARODOWEGO W PRUSACH WSCHODNICH

Dlatego nie istnieją w Niemczech żadne narodowe uczucia patriotyczne w stosunku do Prus Wschodnich, takie jakie mają miejsce w Polsce w stosunku do Gdańska, we Francji w stosunku do Alzacji-Lotaryngii, w Danii w stosunku do Szlezewiku. W Niemczech, Prusy Wschodnie nie są przedmiotem czułych wzruszeń, lecz raczej ziemia przeklęta, z której pochodzą błędni przywódcy, którzy doprowadzili Niemcy do wstydu i ruiny. Nie musimy się obawiać niemieckiej krucjaty na rzecz Prus Wschodnich. Tylko kilku junkrów z Meklemburgii czy Pomorza będzie ronić łzy nad udawaną izolacją Prus Wschodnich, ale nie będą oni mieli szerokich wpływów w Niemczech, gdzie pruski pan-germanizm został na zawsze skompromitowany.

POLSKA I PRUSY

To nie naturalne dążenie Niemiec doprowadziło do rozbiorów Polski, aneksji Prus Zachodnich, a w końcu do wojny światowej, lecz jedynie ambicja i chciwość jednej dynastii, podzielana przez wąskie grono żołnierzy i kupców. Klęska w wielkiej wojnie (...)

– 20 –

(...) jest ostatecznym obaleniem tej teorii i praktyki, która stworzyła państwo pruskie kosztem Polski. Jeśli Prusy Wschodnie pozostaną niepodległe, junkrzy najprawdopodobniej wyemigrują, a ludność po kilku pokoleniach poprosi o unię Prus Wschodnich z Polską lub Litwą, tak jak to uczyniły miasta zachodniopruskie w 1454 r., gdy odrzuciły dominację niemiecką. Wschodniopruski brzeg morski potrzebuje politycznej jedności z basenem Niemna, tak jak Prusy Zachodnie mogą żyć tylko w jedności z państwem nad Wisłą. Pokonanie Niemiec, odtworzenie Polski, oznacza przede wszystkim rozpad Prus. Nie możemy uważać Prus Wschodnich za państwo narodowe lub część państwa narodowego, ponieważ nigdy nie były one siedzibą narodu, a jedynie tymczasową siedzibą organizacji wojskowej skierowanej na podbój. Izolacja byłaby zasłużoną i łagodną karą dla potomstwa takiej rasy.

WNIOSKI

Port w Gdańsku (Danzig) musi należeć do Polski z następujących powodów:

I. **Całe dorzecze Wisły** może być w pełni wykorzystane dla [potrzeb – p.t.] handlu światowego tylko wtedy, jeśli **należać będzie do jednego państwa**. Ma ono powierzchnię 198 510 km² i ponad 4120 km dróg wodnych, wszystkie one prowadzą do rzeki o długości 1125 km, przy czym odległość od źródła do ujścia wynosi tylko 530 km. Nie ma drugiego podobnego obszaru, tak dobrze nawodnionego ani w Europie Zachodniej ani Środkowej. Od czasu rozbiorów tych ziem przez trzy państwa było ono całkowicie zaniedbane i może rozkwitnąć ponownie tylko pod jednym rządem. Gdyby obszar ten zamieszkiwało **kilka narodów**, zostałyby one skłonione do utworzenia **jednego państwa**. Ale w dorzeczu Wisły mieszka ponad 20 milionów autochtonicznych Polaków, kilkaset tysięcy zgermanizowanych Słowian i bardzo niewielu prawdziwych Niemców, i nie byłoby to sprawiedliwe, aby poświęcić cały (...)

- 21 -

(...) cały naród dla chciwości i ambicji kilku obcych osadników.

II. Gdańsk jest niezbędny Polsce:

1) Jest to bowiem **jedyny ważny port**, który Polska może posiadać, aby zapewnić sobie swobodną łączność z zachodnimi sojusznikami.

2) Gdyby należał do Niemców, cała Polska popadłaby w **zależność ekonomiczną** od Niemiec, a to z kolei prowadziłoby do **zależności politycznej**.

3) Gdyby był on **neutralny** lub **międzynarodowy**, Niemcy, jako najpotężniejszy zainteresowany nim naród, wkrótce zdominowałyby cały handel Polski.

4) Zgodność **opinii publicznej** w Polsce co do narodowej potrzeby [posiadania - p.t.] Gdańska jest tak wielka, że **nie będzie możliwy trwały pokój**, dopóki Gdańsk pozostanie w obcych rękach.

III. Gdańsk potrzebuje zjednoczenia z Polską.

1) Dwukrotnie został **oderwany** od Polski przemocą i **zdradą** w 1308 i 1793 roku. W żadnym z tych przypadków mieszkańcy nie zaakceptowali dobrowolnie obcego panowania.

2) **Dobrobyt** Gdańska został utracony pod panowaniem niemieckim. Pod rządami polskimi był on **porównywalny** do dobrobytu **Polski**. Polska nigdy nie użyła ani nie użyje **przemocy** wobec Niemców w Gdańsku, podczas gdy Niemcy zawsze używali przemocy wobec Polaków.

3) Przy wielu **uroczystych okazjach**, w 1410 r., w 1397 r., w 1454-1466 r., w 1626-29 r., w 1655-60 r., w 1734 r., w 1772 r., w 1793 r., w 1813 r., mieszkańcy manifestowali wolę zjednoczenia z Polską i wierność Polsce.

4) Gdańsk w Polsce musi stać się **pierwszorzędnym portem**, w Niemczech zawsze był podporządkowany Hamburgowi i Bremie.

IV. Niemcy nie potrzebują Gdańska

1) Mają **inne, ważniejsze porty**.

– 22 –

2) **Bardzo zaniedbali polski port** na korzyść swoich własnych portów.

3) Germanizacja Gdańska jest powierzchowna, a gdy tylko okoliczna ludność polska będzie mogła osiedlić się w mieście, Gdańsk stanie się polski, tak jak Kraków i inne miasta w Polsce stały się polskie, choć kiedyś miały przeważającą ludność niemiecką.

V. Bez polskiej marynarki wojennej i polskiego portu na Bałtyku, **Bałtyk** pozostanie **morzem niemieckim**. Bez wolnej i silnej Polski żadne inne państwo na wybrzeżu Bałtyku nie jest dość silne, by **przeciwstawić się Niemcom**. Jeśli jednak Polska uzyska rzeczywisty dostęp do morza, wszystkie inne państwa bałtyckie znajdą w Polsce naturalną **przeciwwagę dla Niemiec**.

VI. Terytorialna **izolacja Prus Wschodnich**, ojczyzny pruskiego militarysty, jest konieczna dla trwałego pokoju i musi nieuchronnie prowadzić do stopniowego i dobrowolnego **odniemczenia** tego **strategicznie ważnego terytorium**, z którego dynastia pruska wyruszyła na podbój świata. W Niemczech nie ma takiego poczucia narodowego względem Prus Wschodnich, jakie jest w Polsce względem Gdańska.

VII. **Rozbiory Polski** zostały uznane przez takich pisarzy angielskich i amerykańskich, jak Lord Eversley i pan Howard Lord, za zbrodnię bez precedensu w historii. **Pełna restytucja** tego, co Niemcy zabrali, łącznie z Gdańskiem, zapobiegnie podobnym zbrodniom w przyszłości, ponieważ stanie się jasne, że nie popłacają, a także dlatego, że Polska jako wielkie mocarstwo nigdy nie pozwoli, by jakkolwiek mały naród był krzywdzony, nawet gdyby krzywda wyrządzona sąsiadowi nie wydawała się zagrażać jej własnemu bezpieczeństwu.

- 23 -

SPIS TREŚCI

(Każda strona jest podzielona na cztery części, oznaczone literami a, b, c, d. Zatem 15 d odnosi się do czwartej części piętnastej strony).

WPROWADZENIE. – Roszczenia niemieckie : 1 b – przykłady braku roszczeń wobec ziemczonych powiatów w innych miejscach – niemiecki charakter Gdańska nie jest decydujący : 1 c – ani historyczne, ani ekonomiczne roszczenia nie są możliwe : 1 d Gdańsk należał do Polski przez siedem wieków : 2 a – do Zakonu Krzyżackiego przez 146 lat – do Prus przez 126 lat: 2 b – główny motyw rozbiorów Polski: 2 b – **konieczne zadośćuczynienie** za tę **zbrodnię**: 2 c – walka o Gdańsk dominuje całą rywalizację między **wolną Polską a despotycznymi Prusami** : 2 c – polski Gdańsk **zapewnia wolność** Polsce, Litwie, Czechom : 2 d – jedynomyślność polskiej opinii publicznej w tej kwestii : 3 a.

I. UWARUNKOWANIA GEOGRAFICZNE I EKONOMICZNE. 3-9.

Dorzecze Wisły **większe** niż jakiegokolwiek innej rzeki niemieckiej : 3 b – wyjątkowo **dobrze nawodnione** : 3 c – wyjątkowa rozległość dorzecza na długości 1 125 km, a odległość od źródła do ujścia wynosi tylko 530 km : 3 d – ważne **sztuczne drogi wodne** : 4 a – Wisła połączona z Niemnem, Odra i Dnieprem : 4 a – łatwo można zbudować więcej kanałów: 4 a – 4 120 km żeglownych wodnych dróg na obszarze 198 510 km kw. co stanowi wyjątkowy odsetek : 4 b – rozwój niemożliwy bez **jedności politycznej** : 4 c – trzy państwa zaborcze podporządkowały interesy narodu polskiego tak odległym ośrodkom jak Hamburg, Brema, Wiedeń czy Moskwa: 4 c – przykłady anomalii gospodarczych : 4 d – bogactwo marnotrawione na obce koleje : 4 d – zaniedbany węgiel : 4 d – daniny na rzecz pruskich kopalń węgla : 5 a – eksport ropy naftowej : 5b – emigracja polska wysyłana do portów niemieckich: 5 b – **straty Gdańska** po pierwszym rozbiorze : 5 c – **dwie** alternatywy : albo Gdańsk polski, albo Polska niemiecka : 5 d – rozwój portów niemieckich w porównaniu z upadkiem Gdańska : 6 a – rozwój innych miast polskich : 6 b – **zanikające znaczenie** Gdańska dla handlu niemieckiego : 6 c – Gdańsk trzeciorzędny portem : 6 d – w wolnej Polsce czeka go inny los : 7 a – **umiędzynarodowienie** lub neutralność niebezpieczna : 7 b – dorzecze Wisły jest delikatnym instrumentem, nie do wykorzystania przez różne państwa : 7 b – nie ma naturalnych granic między Polską a Niemcami czy Rosją : 7 c – ale **całe dorzecze** Wisły musi należeć do **jednego państwa** : 7 d – wymaga tego **interes światowego handlu**: 7 d – opinia **Bismarcka**, że Gdańsk jest **bardziej niezbędny** Polsce **niż Poznań** : 8 a – jak hakatyści interpretują punkty Wilsona – wzrost cen domów w Gdańsku : 8 b – jeśli **różne narody** posiadałyby dorzecze Wisły, musiałyby stworzyć **jedno państwo** : 8 c – konflikt toczy się między ponad dwudziestoma milionami Polaków a kilkuset tysiącami Niemców : 8 c – inne niemieckie miasta w Polsce : 8 c – Gdańsk stałby się polski – gdyby pozwolono Polakom mieszkającym wokół Gdańska osiedlić się w mieście : 8 d – **jak Niemcy zachowywali się** wobec Polski : 9 a – konieczność **pełnego odtworzenia** **jedności** Polski : 9 b.

Z komentarzem [WM1]: Z komentarzem [PZ1]: w oryginale: if different nations owned the basin of the Vistula they had to form one state

Z komentarzem [WM2]: Z komentarzem [PZ2]: W oryginale: full reconstitution

II. FAKTY HISTORYCZNE	9-16
Niezwykłość przypadku : 9 c - wręcz niewiarygodna : 9 c - Polska w XI wieku : 9 d - w XII wieku : 9 d - Konrad Mazowiecki i Prusowie : 10 a - pechowa rada św. Jadwigi, księżniczki niemieckiej : 10 b - Zakon Krzyżacki - szybki rozwój : 10 c - Gdańsk jeszcze polski w XIV wieku : 10 d - testament Mściwoja : 10 d - Przemysław i Łokietek : 11 a - nagła agresja w 1308 roku : 11 a - święto św. Dominika : 11 b - gwałtowna germanizacja : 11 b - wielki mistrz w Malborku : 11 b - daremnne apele do papieża i kolejne wojny : 11 cd - pokój kaliski : 12 a - Związek Jaszczurczy : 12 b - Grunwald : 12 b - stronnicy rozjemca : 12 b - delegacja pruska na sejm polski : 12 c - Jan Baysen : 12 d - pacyfistyczni biskupi : 12 d - wojna o wyzwolenie : 13 a - ostateczna porażka Zakonu Krzyżackiego : 13 b - uroczyste zobowiązanie Wielkiego Mistrza: 13 c - wzrost handlu Gdańska : 13 c - dobrobyt portu równoległy do dobrobytem Polski : 13 d - ceny pszenicy : 14 a - wzrost handlu i ludności w XVI w. - Gdańsk i Anglia : 14 b - polskie sentymenty w Gdańsku : 14 c - wierność Leszczyńskiemu : 14 d - opór wobec Fryderyka II : 15 a - protest przeciwko aneksji : 15 b - uchodźstwo Schopenhauera : 15 c - dwa oblężenia w 1807 i 1813 roku : 15 d - ostatnia wola wolnego miasta : 16 a - duch polski w Gdańsku : 16 b - gazety polskie : 16 b - polskie kościoły i szkoły : 16 c.	
III. ZAGADNIENIA STRATEGICZNE	16-18
Przyszłe wojny : 16 d - niemiecki Gdańsk uniemożliwia łączność Gdańska z aliantami : 17 a - wykorzystanie dla zakazanych okrętów wojennych : 17 b - Kaszubi dobrzy żeglarze : 17 b - Bałtyk nie może stać się morzem niemieckim : 17 c - tylko Polska może stawić opór Niemcom : 17 d - potrzeba polskiej marynarki wojennej : 18 a.	
IV. ODCIĘCIE PRUS WSCHODNICH OD NIEMIEC	18-20
Prusy Wschodnie jak Alzacja: - faktycznie nie oddzielone od Niemiec : 18 b - niedawne połączenie terytorialne : 18 c - junkrzy Prus Wschodnich : 18 d - bardzo specyficzna kasta : 19 - pruska zaraza 19 b - brak poczucia narodowego w Prusach Wschodnich: 19 c - Prusy zdyskredytowane : 19 c - ambicja i chciwość dynastii doprowadziły do rozbiorów Polski : 19 d - ostateczne obalenie teorii i praktyki pruskiej : 20 a - wolna Polska oznacza rozpad Prus : 20 b - los Prus zasłużony: 20 b.	
WNIOSKI	20-22

Niniejsze sprawozdanie, napisane przez W. Lutosławskiego, jest syntetycznym podsumowaniem, dokonany po starannym zindeksowaniu referatów napisanych dla delegacji polskiej przez Fr. Bujaka, A. Chołoniewskiego, R. Ingardena, J. Jabłońskiego, J. Kernbauma, St. Kętrzyńskiego, Al. Kraushara, Łęgowskiego, Porębskiego, E. Romera, M. Rudnickiego, Rummela, J. Rutkowskiego, W. Sobieskiego, A. Taraszkiewicza, Trąpczyńskiego, Wakara, Zwierkowskiego.

PARYŻ - Drukarnia Levé, 71, Eue de Rennes.

KSZTAŁTOWANIE GRANIC NIEPODLEGŁEJ POLSKI W ŚWIETLE DOKUMENTÓW KARTOGRAFICZNYCH
Praca naukowa finansowana w ramach programu MNiSW pod nazwą „Szlakami Polski Niepodległej” w latach 2018–2023
nr projektu 01SPN17003218, kwota finansowania 1 228 485 zł

